

ŠIAULIŲ MIESTO BIBLIOTEKOS IR JŲ RAIDA*

PELIKSAS BUGAILIŠKIS

Viešųjų ir šiaip visuomeninių bibliotekų kūrimasis Šiauliuose susijęs yra su jų ekonominės būklės pakilimu, jų pramonės išsivystymu. Buv[usios] Šiaulių ekonomijos ir kitų stambiųjų verslovininkų¹ sukurtosios įv[airios] pramonės įmonės, bankai, prekybos įstaigos davė akstino ir Šiaulių kultūriniam renešansui.

Knyga, iki šiol buvusi beveik išimtinai Lietuvos didikų luominė privilegija, pradeda veržtis ir į platesnę visuomenę.

Šiaulių inteligentų būrelis, daugiausia atbundančio lietuviškojo sluoksnio iniciatyva, steigia *Šiaulių visuomenės bibliotekos draugiją*, kurią 1900.V.14 d. patvirtina Vidaus reikalų ministeris², gi jos darbą paremia to laiko šiauliečių kultūrinių žygių vyriausias remėjas Vl. N. Zubovas, pavesdamas jai savo didžią biblioteką su istorinės reikšmės Šiaulių ekonomijos archyvu ir be to, užleisdamas bibliotekai bei skaityklai savo Didždvario rūmų antrą aukštą.

Pradėjusi veikti iš karto dideliu mastu, berods, 1902 m. pradžioje, biblioteka jau 1904 m. išleidžia didelį 100 pusl. spausdintą savo knygų sistemingą katalogą, kuriame randame inventorizuotų knygų virš 5300. 1913 m. apyskaitoje jų skaičius jau siekia 9273, per tuos metus įregistruojant 306 kn[ygas]. Knygų tarpe buvo 5115 rusų beletristikos, 318 rusų mokslinės literatūros, 2447 lenkiškų knygų, po šimtą – kitą vokiečių, prancūzų, anglų, 61 lietuviška ir 16 žydu kn[ygų]. Iš periodikos buvo Reč, Russk[oje] Slovo, Sev[ero] Zap[adnyj] Telegraf, Niva, Russk[oje] Bogatstvo, Sovrem[ennyj] Mir, Naša Zaria, Nov[yj] Voschod, Liet[uvos] Ukininkas, Liet[uvos] žinios, Draugija, Vilnis, Kurjer Litewski, Sfinks, Książka, Z blizka z daleka, Zaranie, Der Freund, Die idische Welt. Knygų ėmėjų b[iblioteka] turėjo 1913 m. 79 (1912–80), skaityta knygų 1911 m. – 7567, 1912 m. – 7552, 1913 m. – 8499. Pajamų iš ėmėjų 291 rub., iš narių 147 rb. ir iš aukų 350 rb. (daugiausiai Žemės Ūkio įrankių „Progreso“ b[endrovė] ir Savit[arpi]o Kredito D[raugija].

Draugijos narių buvo 1913 m. – 51 (1912 m. – 47). Valdybą 1914 m. sudarė: V. N. Zubovas (pirm.), A. Mikševičius, „Progreso“ vedėjas, adv. S. Lukauskis, dr. H. Sarcevičius, B. Nurokas, adv. Vac. Biržiška, inž. V. Bielskis, adv.

* Saugoma LNB RKRS, F47-95, l. 1–8.

1 A) Verslininkų.

2 B) Ministras.

K. Šalkauskis; kand[īdatē] – A. Ziabickaitė, adv. K. Venclauskis ir P. Bugailiškis. Rev[izijos] komisija: dr. Grigiškis, K. Gruzdytis ir A. Birutavičienė. Taigi, Valdybos tautinę sudėtį ilgainiui sudarė daugumoje lietuviai, kurie 1913 m. susirinkime jau kelia balsą dėl lietuviškų knygų padidinimo ir lietuviškos visuomenės patraukimo.

1914 m. karo pradžioje biblioteka iš Šiaulių rusų evakuota į Rusiją ir nebe-gražinta. Revoliucijos metu ji buvo sunaikinta Rostove prie Dono³.

Be jos, prieš did[įjį] karą Šiauliuose dar buvo vertinga ir gerai sukomplektuota, daugiausiai rusų knygų, privatinė vieša *R. Kairauskio* biblioteka (apie 4000 kn[ygų]?), irgi žuvusi 1914 m. karo ugnyje ir rusų *Blaivybės draugijos* biblioteka su politiniu rusinimo atspalviu, turėjusi keletą tūkstančių, daugiausiai, populiarių knygų, neblogai įrengta; prie jos veikė ir skaitykla vad[inamoje] Liaudies Auditorijoje (Narodnaja Auditorija), specialiai statytuose dr. Veintraubo namuose su scena ir sale (dab. Liaudies Namai).

Neviešų visuomeninių bibliotekų prieš did[įjį] karą Šiauliuose buvo:

1. *Šiaulių gimnazijos fundamentalinė biblioteka* (įst[igta] 1851 m.), kurios didelę dalį sudarė knygos iš buv[usio] Bazilionų vienuolyno, perduotos Pašiaušės dvaro savininko Vitkevičiaus; per did[įjį] karą jos dalis išnešota, kita pateko į Šiaulių valstyb[inį] knygyną, iš ten į Un[iversite]to biblioteką, kita gi – inkorporuota į Lietuvos valstyb[inės] gimnazijos biblioteką, sudarydama jai pagrindą.
2. *Šiaulių gimnazijos moksleivių slaptoji biblioteka*, kurioje lavinosi mūsų senosios kartos visuomenininkai ir politikos veikėjai, nebeapatenkinti valdiška b[iblioteka] su jos daugumoje tendencinga prusiška literatūra.
3. „*Varpo*“ scenos – muzikos – dainos draugijos lietuviškų knygų nedidelė keletu šimtų, gana populiari biblioteka, sudegusi did[žiojo] karo metu, atlikdama savo vaidmenį prieškarinio jaunimo lietuviškos sąmonės kėlime.
4. Panaši į *Šv. Juozapo darbininkų draugijos* biblioteką.
- ir 5. *Keliaujamosios* lenkiškos bibliotekėlės, plitusios daugiausiai dvarininkų ir šiaip pasigendančių platesnės lektūros knygos mėgėjų tarpe. Keliaujamų knygynėlių idėja periferijose po karo propaguojama buvo dar Šiaulių „Sietyno“ (1920 m. N 17), raginant jas steigti prie Švietimo kultūros dr[augi]jos, kurios provizoriniai įstatai buvo jame skelbiami.

Po did[žiojo] karo 1914–1918 m. griuvusių Šiauliams tekus viską iš naujo kurtis, to laiko visuomenininkai, švietimo–kultūros srityje tiesdami gaires

3 Šis sakinytis įrašytas V. Biržiškos.

tam tikru suaugusių švietimo įstaigų ciklu (bibliotekos, liaudies universitetai, teatras, muziejus) griebėsi pirmon galvon bibliotekos kūrimo, rūpindamiesi kartu padriko knygų turto apsaugojimu, kurių spėjo nemaža⁴ suvežti iš apleistųjų dvarų (Žagarės Nariškino, Plungės Oginskių, Kretingos stačiatikių cerkvės, Daubiškės, Viekšnių v[a][sčiujė]), Moro ir kt.). 1920. III susidariusi visuomenės iniciatyva grupė, pasivadynusi *Šiaulių knygyno ir muziejaus komisija* (K. Bielinis, P. Bugailiškis, J. Fledžinskis, kun. J. Jasenskis, A. Povylius, K. Šalkauskis ir K. Venclauskis) kreipiasi į visuomenę atsišaukimu aukoti knygas, eksponatus ir istorinę medžiagą. Jų iniciatyvą ilgainiui perima finansiniai pajėgesnė Šiaulių apskrities valdyba, įsteigdama viešąją valstybinę biblioteką, kurią trumpą laiką tvarkė jos tarnautojas J. Januškis (paskui Seimo narys, polit[inis] emigrantas, „Liet[uvos] Žinių“ Paryžiaus korespondentas S. Daugirdas). Tačiau ir savivaldybė, nepriklausomo gyvenimo kūrybos pradžioje turėdama per daug savo tiesioginių rūpesčių, nepajėgė visų darbų aprėpti ir pasiduodama centro valdžios pradėjusiai valstybinių bibliotekų organizavimo akcijai, 1921.VIII.31 perleidžia biblioteką Šviet[imo] min[isterij]os žiniai su 931 įregistruota knyga.

Prieš tai dar, tenka pastebėti, iš visuomenės pusės buvo spaudoje („Sietyno“ N 2, 1920 m.) kelta sumanymų pagrindinės Š[iaulių] bibliotekos sustiprinimui „sukooperuoti“ esamas visuomeninių organizacijų bibliotekas depozito teisėmis į vieną viešąją biblioteką.

Naujasis bibliotekos juridinis savininkas pavadinęs ją *Šiaulių centraliniu knygynu*, neperėmė, betgi, visų savininko prievolių, palikdamas bibliotekos patalpų, kuro, šviesos ir ūkio išlaidų aprūpinimą savivaldybei, šį kartą *Šiaulių miesto valdybai*, kuri jas visą laiką gana rūpestingai atlikdavo, pridėdama savo lėšų dar ir knygomis, ypač periodikai įsigyti, iki Tarybų laikais 1940 m. vėl tapo bibliotekos savininku.

Tačiau ir Šviet[imo] min[isterij]a nedaug tepadėjo Š[iaulių] viešajai bibliotekai plėstis, šykštaudama etatų, lėšų, nebrangindama ir nesirūpindama tarnautojų kvalifikacijomis, pagaliau, varžydama ir sunkindama darbą savo biurokратиškais potvarkiais. Pirmiau biblioteka, turėdama savo pajamų (ėmėjų mokestis, subsidijos, aukos), kasmet pripirkdavo po 800–1000 knygų, p[a]v[vyzdžiui], 1926 m. – liet[uvių] kalba 591 kn[ygą], rusų – 199, kit[omis] kalbomis – 47, viso už⁵ 4560 lt. Knygos buvo įgyjamos atsižvelgiant ėmėjų pagėdavimų ir įv[airiomis] progomis – net išstisios bibliotekos (Mažeikių privat[i]

4 Žodis įterptas autoriaus ranka.

5 Žodis įterptas autoriaus.

Viškario biblioteka virš 2000 knygų, didelis Amerikos lietuvių spaudos rinkinys ir pan.)⁶ ir šiaip vertingų rinkinių, retenybių – lituanistikos, period[ikos] spaudos komplektų ir kt. 1921 m. žiemą buvo suorganizuota vienos dienos knygų rinkliava, rinkėjams lankantis po namus.

Nuo 1937 m. I. I. bibliotekos apyvartos lėšos įterptos į valst[ybės] pajamas, gi nuo 1936 m. pakeista knygų papildymo tvarka, kurias komplektuoja jau nebe b[ibliotekos] vedėja, bet Šviet[imo] m[inisterija]. Pačios knygos gaunamos labai pavėluotai, svetimomis gi kalbomis (ypač populiarūs mokslo ir dailioji literatūra) kelerius metus visai nebegaunama. Be to, Šiaulių bibliotekai, nežiūrint daugkartinių pastangų, neteko gauti ir privalomųjų spaudos egzempliorių, nors čia iki 1932 m. rūpestingai buvo renkama ir perkama visos lietuviškos spaudos smulkmenos, kaip bibliogr[afijos] dalykai ir tinkamai tvarkoma, kataloguojant bei komplektuojant visas gaunamas spaudos smulkmenas bei period[inius] leidinius⁷.

Bibliotekos knygų turto būklei nušviesti pateikiama lentelė apie jos veiklą (tomais, atsk[irais] metais)⁸:

	1922	1927	1932	1937	1939	1940	1942
Bendras skaičius	6.251	17.177	22.949	28.761	30.799	31.563	37.326
Sukatalogizuota	4.739	1.023	944	1.112			
Įrašta	1.277	847	930	875	103	290	200
Pirkta	753	837	713	125		776	182

Kitais būdais įgyta knygų: 1937 m. iš Šviet[imo] m[inisterijos] – 688 (daugelis po keletą egz.), V[ytauto] D[idžiojo] Un[iversiteto] – 39, „Aušros“ muz[iejaus] – 59. 1939 m. – 827, 1940 m. – 20.000 (parduota K. P. A. Į. Iga-liotinių bei „Aušros“ muz.).

Laikraščių ir žurnalų prenumerata:

Metai	lietuvių	rusų	vokiečių	lenkų	kt.	viso
1927	45	5	2	1	-	53
1929	74	5	3	1	-	83
1930	99	4	4	-	1	107
1931	111	3	3	-	-	117

1939 m. viso – 103, 1942 m. – 16.

1931 m. b[ibliotekos] knygos pagal dešimtainę sistemą savo turiniu buvo taip suskirstytos:*

6 Sakinio dalis skliausteliuose įterpta autoriaus.

7 Sakinio dalis nuo žodžio „kaip“ įterpta autoriaus.

8 Skliaustuose esantys žodžiai įterpti autoriaus.

Knygų klasifikacija	bendras kn[ygų] skaičius	jo %	Namo išduota knygų	jų %	skaitykloje skaityta kn[ygų]	jų %
Bendrojo turinio	3843	17,0	155	0,9	819	9,4
Filosofija	483	2,1	143	0,8	192	2,2
Tikyba	1172	5,2	87	0,5	115	1,3
Social. Mokslai	2479	11,0	527	3,0	755	8,7
Kalbotyra	595	2,7	94	0,5	170	2,0
Griežtieji mokslai	1061	4,7	247	1,4	331	3,8
Taikom. “	1367	6,0	193	1,1	287	3,3
Menas, sportas	262	1,1	76	0,5	162	1,9
Literatūra	680	3,0	366	2,1	674	7,7
Istorija, geografija	4153	18,4	610	3,5	444	5,0
Beletristika	6503	28,8	14904	85,7	4761	54,7
Viso	22598	100	17402	100	8.710	100

*) Naudotasi daugiausia B[ibliote]kos apyskaitomis, skelbtomis Bibliogr[afijos] Žiniuose iki 1932 m. (toliau jų čia skelbiant nebematyti) ir 1939–1942 m. pačios b[ibliote]kos informacijomis.

Kalbos atžvilgiu knygu b[ibliote]koje buvo:

	1930 m.	%	1937 m.
	knygų		%
Lietuvių	5.332	25,2	34,7
rusų	7.994	37,7	32,4
Prancūzų	4.077	19,2	15,3
Lenkų	2.235	10,5	9,4
Vokiečių	934	4,5	5,7
Anglų	307	1,4	1,3
kt. kalbomis	311	1,5	1,2

Knygų skaityti į namus imta:

	1922 m.	1927 m.	1932 m.	1937 m.	1939 m.	1940 m.	1942 m.
viso per metus	11505	19865	20105	34420	42712	51864	34723
vidutiniškai per dieną	79	135	135	231	288	348	178

Ėmėjų skaičius pirmaisiais 1922 m. buvo 495, kasmet didėdamas (pav. 1927 m. padidėjo 449, 1929 m. – 349). 1930 m. viso jų buvo 725, 1931 m. – 760, 1937 m. – 967, 1939 m. – 1475, 1940 m. – 3904, 1942 m. – 2557.

Skaitytojai į namus 1930 m. ėmė daugiausiai šios rūšies knygas: beletristikos – 86%, istorijos, geografijos, literatūros, socialinių mokslų po 2,2–2,7%,

skaitykloje gi daugiau naudotasi rimtesne literatūra, būtent: mokslinių knygų – 44,7%, beletristikos – 55,3%.

Knygų skaityta pagal kalbas į namus duodant:

Kalbomis	1939 m.	1940 m.	1942 m.
Lietuvių	33.513	41.353	31.370
rusų ir 1942 m. vokiečių	5.522	6.509	859
Kitomis	3.683	4.002	2.494
Viso:	42.718	51.864	34.723
vidutiniškai į dieną	288	348	178

Skaitykloje skaitytos knygos:

Kalbomis	1939 m.	1940 m.	1942 m.
Lietuvių	6.411	6.874	902
rusų ir 1942 m. vokiečių	403	460	36
Kitomis	496	998	41
Viso:	7.310	8.332	979

Skaityklos lankymas, jo gyvumas pasireiškė:

	1927 m.	1930 m.	1931 m.	1935 m.	1937 m.	1939 m.	1940 m.	1942 m.
apsilankymų bendras skaičius	46.075	60.888	52.998	46.000	34.000	30.139	22.418	1648*
vidutiniškai per dieną	135	205	179	154	95			

*Staigus sumažėjimas aiškintinas ir patalpų nebeturėjimu. P. B.⁹

Skaityklos lankytojų mažėjimą tenka iš dalies aiškinti ir kitų skaityklų atsiradimu (Darbo rūmų, Šaulių S[ąjun]gos ir kt. b[ibliote]kose).

Apsilankusių tarpe buvo 1939 m. suaugusių 10.410, moksleivių 19.729; 1940 m. suaugusių – 7.011, moksleivių – 15.407; 1942 m. suaugusių – 743, moksleivių – 905.

9 Straipsnio autoriaus inicialai įrašyti ranka.

Skaityklos lankytojai lyties ir amžiaus atžvilgiu pasiskirstę buvo:

Metai	vyrų	moterys	vaikai iki 12 m.	jaunimas 13–17 m.	suaugusieji
1927 m.*	985	116	64	412	625
1930 m.**	343	51	52	134	208
1931 m.**	283	72	41	122	192

Pagal užsiėmimą:

Metai	tarnautojai	moksleiviai	darbin[ininkai], amat[ininkai]	kiti	viso
1927 m.*	125	750	181	41	1101
1930 m.**	36	235	88	35	394
1931 m.**	30	188	78	53	355

*1927 m. skaitmenys apima visą lankytojų skaičių.

**1930 ir 1931 m. apyskaitos teikia žinias tik apie tų metų naujai įsirašiusius lankytojus.

Bibliotekos lėšas sudarė Šviet[imo] m[inisteri]os asignavimai, paties knygyno pajamos ir savivaldybių subsidijos. Jų palyginimui duodame lentelę (litaish, centus subendrinant):

Lėšos	Knygų įgijimui	Įrišimui	Periodikos prenumerat[a]	Kartotekos raštinės ūkio išlaidos	Viso
1929 m.					
Ministerijos	417	-	238	90	745
Bibliotekos	3192	1541	1224	387	6324
1930 m.					
Ministerijos	605	162	383	90	1240 (20%)
Bibliotekos	2567	1588	811	54	5021 (80%)
1931 m.					
Ministerijos	770	100	412	301	1585
Bibliotekos	2187	1189	863	137	4477

Viešosios bibliotekos *patalpų* klausimas turi irgi savo įdomią istoriją. Iš savo pirmųjų Didždvario patalpų 1914 m. b[ibliote]ką evakavus į Rusiją, po karo ji naujai įsikuria Dvaro gatvėje buv. Zubovų trobesiuose, apskrities valdybos perimtuose, kur ji gauna 1 kambariuką, knygų dalį laikydama sandėliuose ir taikos teisėjo kabinete. 1921.XI.5 iš čia ji persikelia į senosios gimnazijos namus Vilniaus gatvėje, gavusi 2 kambarius b[ibliote]kai ir 1 skaityklai, gi nuo 1926.XII. – 6 kambarius, o 1934.XI.15 d. persikėlė į Tautininkų S[ajun]

gos rūmus su didele gerai apšviesta sale skaityklai, atskiru kambariu b[ibliote]kos ėmėjams, katalogams bei rūbinei ir 4 kambariais knygoms. Savo specialių namų klausimas brendo jau nuo 1931 m. kada „Aušros“ muziejaus iniciatyva Šiaulių m[iesto] savivaldybės pradėtuose statyti „Aušros“ muziejaus rūmuose (inž. Reizono projekt[e]) buvo suprojektuota 1 aukštas užleisti b[ibliote]kai, bet statybos darbus naujai išrinktajai Š[iaulių] miesto 1932 m. tarybai sugriovus, sumanymai pakibo ore.

Antras sumanymas privačiu keliu pastatydinti specialius bibliotekai rūmus (inž. Bitės projekt[as]) nebeįvyko dėl jo realizuotojo K. Venclauskio mirties. Dabar gi, Šiaulių miestą naujai perplanuojant ir „Aušros“ muziejaus rūmų vietą vėl numatant parke, kyla minčių į Didždvario rūmus jų, kaip istorinio pastato, apsaugojimui, atkelti viešąją¹⁰ b[ibliote]ką su visu jos didžiuoju turtu, nebetelpančiu dabartinėse patalpose.

B[ibliote]kos *etatai* beveik visą laiką buvo ypatingai kuklūs ir neatitinką nei savo darbo apimtį nei uždavinius. Iki 1922 m. buvo tik 1 tarnautojas, nuo 1922 m. – 2, nuo 1927 m. – 3, 1939 m. – 4, tik nuo 1940 m. – 8.

Bibliotekos vedėjos buvo iki 1933 m. – O. Bugailiškienė, nuo 1933 m. – Staškevičienė ir nuo 1940 m. – O. Lukauskaitė-Poškienė.

Šalia valstyb[inės] b[ibliote]kos Šiauliai turėjo dar visą eilę viešų ir pusiau viešų, priklausančių įv[airioms] organizacijoms ir aptarnaujančių savo narius. *Viešųjų bibliotekų* tarpe minėtinos yra:

1. *Kultūros švietimo draugijos b[ibliote]ka* įsteigta 1937 m., poetui Jovarui-Kriščiūnui paaukojus buv. „Ažuolo“ dr[augi]jos knygas. 1938 m. I. 1 d. buvo joje 1350 liet[uviškų] knygų, kurios Tarybų metu su visu dr[augi]jos turtu perimtos Valst[vybinės] leidyklos.
2. *Spaudos skyriaus b[ibliote]ka* (sav[ininkė] Stef. Vladimirovienė), įsteigta 1925 m., 1938 m. turėjo 1861 kn[ygą], daugiausiai rusų kalba beletristika.
3. *K. Petrausko b[ibliote]ka*, įsteigta 1936 m. su 1539 kn[ygomis] pusiau lietuvių ir rusų kalbomis beletristika.
4. „Pasaulio“ knygyno b[ibliote]ka su liet[uviškomis] knygomis ir
5. „Tarbut“ dr[augi]jos (žydu) b[ibliote]ka, įsteigta 1923 m., turėjusi 1938 m. 2600 kn[ygų], kurių 40% hebrajų, 60% žydu kalba.
6. *Žydu mokslo dr[augi]jos b[ibliote]ka*, įst[ei]gta 1916–1917 m., turėjusi 1878 kn[ygų] žydu kalba (75% dail[iosios] literatūros) ir kt.

10 Žodis įterptas autoriaus.

Visuomeninės bibliotekos tarnaujančios ribotam savo grupės ar įstaigos skaitytojų sluoksniui, ėmė kurtis Šiauliuose sąryšy su šiauliečių kultūriniu sąjūdžiu, kilusiu kartu su bendra nepriklausomybės kūryba. Jų čia buvo susidaręs nemažas skaičius, tačiau jų organizacija ir tvarkymas buvo labai netobulas, knygų apsauga silpna. Tatai davė net akstino¹¹ „Kultūros“ b[endor]vei išleisti A. Ladevigo bibliotekos vadovėlį¹² „Mažas knygynas ir jo tvarkymas“.

1. Tų b[ibliote]kų tarpe tačiau tenka išskirti „Žinios“ dr[augi]jos b[ibliote]ka, įsteigtą Šiaulių pašto – telegrafo tarnautojų, kurių veikėjai tinkamai suprato savo organizacijos uždavinius ir sugebėjo tvarkyti visą eilę jos kultūrinių ir ekonominių darbų.

B[ibliote]kos pradžia padaryta 1923.VII surinktomis aukų keliu 399 knygomis. Jos veikimą ir plėtimą liudija skaitmenys:

Metai	inventorizuota knygų	perskaityta knygų
1924	644	2322
1925	1051	1986
1926	1266	1653
1927	1568	1920
1929	2544	2538
1938	6536	
1939	6894	2883
1940	7126	2132

Be to, periodiškai gaunama buvo 20–45 leidiniai.

Skaitytojų buvo 1939 m. – 81, 1940 m. – 68, 1941 m. – 37. Karo metu dingo apie 40% b[ibliote]kos knygų.

2. *Šiaulių kraštyros dr[augi]jos bei „Aušros“ muziejaus b[ibliote]ka* pradėta rinkti 1927 m. iš specialės¹³ literatūros, kraštyros, etnografijos, archeologijos, istorijos, meno, taip jau senovės knygų; ypač turtinga li-tuanistikos rinkiniais. 1938 m. turėjusi 1.869 inventor[vizuotas] knygas, 1942 m. tą skaičių padidino jau iki 5427, jų tarpe – nemažą periodikos komplektą. Be to, atskirai tvarko ir turi sukatalogizavusi 305 rankraštines knygas (leidinius), 336 žemėlapius ir kt. Geresniam apsaugojimui bei naudojimuisi 1940 m. sukatalogizuota bei įrišta 616 smulkesnių spaudinių, kurie čia renkami kaip istorinė medžiaga (įv[airūs] įstatai, apyskaitos, visuomen[inės] brošiūros); be to, atskirai sugrupuoti ir su-

11 Sakinio dalis įrašyta autoriaus.

12 Du žodžiai įrašyti autoriaus.

13 A) specialios.

- brošiūruoti [v[airių] visuomen[ės] grupių bei įstaigų atsišaukimai ir pan. Knygos savo turiniu skirstomos taip: kraštotyra – 454, muziejai ir muziejininkystė – 137, archeologija, paleontologija – 130, istorija – 1336, metraščiai, enciklopedijos ir pan. – 1000, menas – 340, sen[ovinės] lenkiškos kn[ygos] – 324, sen[ovinių] lietuvi[iškų] knygų – 212, sen[ovinių], kit[omis] kalbomis – 169, periodikos – 764 ir kt.
3. *Šiaulių s[sunkiųjų] d[arbu] kalėjimo b[ibliote]ka*, aptarnaujanti kalinių ir kalėjimo administraciją, pačių kalinių kalėjimo mokytojaus priežiūroje tvarkoma, įsteigta 1925 m. Kalinių globos dr[augi]jos lėšomis ir knygų aukomis (rinkliavos keliu); aukotojų tarpe yra ir pačių kalinių (politinių), kurių čia yra buvę [v[airios] politinės] krypties, tautybės bei veiklos. 1940 m. knygynas turėjo viso 5602 knygas, tame skaičiuje lietuvių kalba 5302, vokiečių 133, rusų 93, anglų 26, prancūzų 23, latvių 13, lenkų 7, esperanto 5. Per metus knygomis naudojosi apie 1500 skaitytojų.
 4. *Šaulių S[ajun]gos b[ibliote]ka* su skaitykla, pradėta gražiai ir rūpestingai tvarkyti.
 5. *Jaunlietuvių b[ibliote]ka*, gerai aprūpinta lėšomis, abi bolševikų laikais likviduotos.
 6. *Pavasarininkų S[ajun]gos b[ibliote]ka*, įst[eigta] 1922 m., apie 2000 kn[ygų].
 7. *Katalikų veikimo centro b[ibliote]ka* prie Šv. Petro ir Povilo parapijos bažnyčios, įst[eigta] 1928 m. su 550 kn[ygų].
Dvi pastarosios b[ibliote]kos kartu su prieškarine Šv. Juozapo darbininkų dr[augi]jos b[ibliote]ka, jau turėjusia 1500 kn[ygų] 1930 m. susijungė į vieną *Šv. Petro ir Povilo bažnyčios parapijos b[ibliote]ką*.
 8. *Šv. Zitos tarnaičių dr[augi]jos b[ibliote]ka*, įst[eigta] 1923 m. su 600 knygų, bolševikų likviduota.
 9. *Šv. Jurgio parap[ijos] bažnyčios b[ibliote]ka*, įst[eigta] 1928 m. kun. Lapiro pagrindine 300 kn[ygų] auka ir 1930 m. papildyta *Liet[uvijų] katalikų mokytojų s[ajun]gos* bei Pavasarininkų bibliotekėlėmis, taip jau aukomis viso 1200 kn[ygų] ir su 180 skaitytojų dabart[iniu] laiku; jos didžioji dalis apie 800 kn[ygų] paimta NKVD.
 10. *Piliečių Klubo b[ibliote]ka*.
 11. *Kun. Daukanto b[ibliote]ka* (privati) apie 3000 kn[ygų], nuo 1928 m. prieinama ir platesniam skaitytojų rateliui, bolševikų paimta, bet nebeišvežta.

Tasai bibliotekų sąrašas papildytinas visos eilės viduriniųjų mokyklų (Berniukų, Mergaičių gimnazijų, Mokytojų seminarijos, Amatų mokyklos), pr[adžios] mokyklų, kai kurių įstaigų bei įmonių tarnautojų; jų dabartinė būklė paaiškėjusi nėra.

Pagaliau, kaip įdomūs momentai bibliotekininkų istorijoje tenka paminėti keletą įsteigtų bei pradėtų organizuoti Tarybų metais b[ibliote]kų prie įv[airių] įmonių bei įstaigų, pav., NKVD Šiaulių m[iesto] ir apskr[ities] darbo valst[iečių] milicijos (jos dalis patekusi apyg[ardos] teismui, sudarė pradžią teismo tarnautojų bibliotekai), Raud[onosios] Armijos b[ibliote]ka buv. Piliečių klube ir kt. Jų dauguma, tačiau suiručių metu išgrobstyta ar paskui išimta iš apyvartos, kaip ir visos žydų b[ibliote]kos bei knygos. Taip jau bolševikų sulikviduotos ar inkorporuotos į įstaigų b[ibliote]kas visos beveik minėtosios aukščiau liet[uviškų] organizacijų b[ibliote]kos, išskyrus „Žinios“ ir vienos, kitos nuslėptos bibliotekėlės.

Didesnių *privatinių* b[ibliote]kų prieš didįjį karą Šiauliuose be V. N. Zubovo buvo dar adv. L. Krečino turtingas rinkinys teisinės literatūros (sudegęs), adv. S. Lukausko ir kt.

Šalia minėtų čia b[ibliote]kų atskirą grupę sudaro vaikų bibliotekos-skaityklos, kurių – 1 įsteigta prie Šiaulių valst[ybinės] b[ibliote]kos nuo 1940.X.7. Kiek ankščiau (nuo 1928 m.) pradėjo rūpintis jomis „Liet[uvos] vaiko“ dr[augi]jos Šiaulių skyrius, steigdamas jas prie savo vaikų darželių. 1938 m. jie turėjo jų jau 4 su 1371 kn[ygą] (502 + 362 + 269 + 218) ir 3 vaikų žurnalais kiekvienoje; per 5 mėn. jų veikimo laiką 3 kartus savaitėje per metus aplankė jau 7280 vaikų (2066 + 1429 + 1518 + 2267), 1930 m. – 2240, 1932 m. – 5960, 1936 m. – 9130.

Vidutiniškai per dieną skaityklas lankė:

	1928 m.	1932 m.	1937 m.
skaityklų skaičius	1	3	4
Berniukų	26	94	74
Mergaičių	-	38	49
Viso lankė ¹	26	132	123

Be to, prie „Liet[uvos] vaiko“ dr[augi]jos tėvų iniciatyva ir rūpesniu įsteigta 1939 m. prie I darželio ir *tėvų biblioteka*, gana gyvai veikusi.

Vaikų skaityklos buvo ir prie Š. Pauliaus dr[augi]jos vaikų darželių.

